

Lychnari

Verkenningen in het Griekenland van nu

Voorjaar 2026 - nummer 1
Losse nummers € 15,99
www.lychnari.nl

Kretenzische kruidentuinen

**Een verdwenen ziekenhuis in de Pindos | Kavafis in Leiden |
De Turkse Grieken van Transvaal | Syros in actie voor de Palestijnen |
17 eeuwen geloofsbelijdenis van Nicea | Vrijheidsplein gevangen
in verleden | Een historische film als splijtzwam**

Lychnari verschijnt vier maal per jaar en wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de Stichting Adamantios Korais, gevestigd in Amsterdam. In deze Stichting werken samen: de opleiding Nieuwgrieks van de Universiteit van Amsterdam, het Nederlands Genootschap voor Nieuwgriekse Studies, het Griekenlandcentrum van de Universiteit Gent en andere Griekenlanddeskundigen. De Stichting benoemt de redactie, die verder onafhankelijk is, en besteedt de feitelijke uitgeverswerkzaamheden en de abonneemantenadministratie uit aan Bureau Boudevijn Boer. Meer over *Lychnari* en over de Stichting Adamantios Korais en haar naamgever is te vinden op www.lychnari.nl.

Verantwoordelijkheid

De artikelen geven opvattingen weer van de auteurs en niet noodzakelijkerwijs van de redactie. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of vervoelvoudigd. De uitgever heeft geprobeerd van alle afbeeldingen de rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. In geval de vermelding van eigenaar of copyright desondanks onjuist of onvolledig is, wordt de eventuele rechthebbende verzocht contact op te nemen met de uitgever.

Redactie

Patrick Gouw, Inge Manousakis-
Van Bommel, Wim Oudshoorn,
Marietje Wennekendonk.

Kaartwerk

UvA-Kaartenmakers

Vormgeving, opmaak, uitgave en advertenties

Bureau Boudevijn Boer, De Berchein 5,
8702 CX Bolsward, +31(0)6 25 485 318,
bureau@boudevijnboer.nl
www.lychnari.nl

Redactieadres

Marietje Wennekendonk, Oostzijde 260,
1508 ES Zaandam, +31(0)6 27 472 428,
marietje.wennekendonk@attica.nl

Drukwerk

Grafistar

Verspreiding

Vogelaar

Abonnementen

Nieuwe abonnementen kunnen aangemeld worden via www.lychnari.nl. Het abonnement kan elk moment ingaan en wordt automatisch verlengd, tenzij 1 maand voor vervaldatum (afhankelijk van de factuurdatum: 1 februari, 1 mei, 1 augustus of 1 november) schriftelijk of per e-mail bericht van opzegging is ontvangen. Het abonnementsgeld dient bij vooruitbetaling te worden voldaan. Abonneemantenadministratie: Boudevijn Boer, +31(0)6 25 485 318, bureau@boudevijnboer.nl Abonneemantsprijs per jaar (4 edities): Nederland: € 63,95; overige landen: € 74,90. Losse nummers: € 14,99; inclusief btw, administratie- en verzendkosten Nederland: € 20,99; overige landen € 25,99.

ISSN 0921-3597

Omslag

De kruidenwereld van Yannis Yannoutsos
Pagina 4 | eigen foto

4 De kruidenwereld van Yannis Yannoutsos |

Twaalf jaar na zijn vorige bezoek ging Douwe Laansma nog eens naar de omvangrijke kruidenwinkel van Yannis Yannoutsos op Kreta.

10 Platia Eleftherias | Al vele jaren vormt Platia

Eleftherias een schandvlek voor Thessaloniki. Patrick Gouw verhaalt over de eindeloze worsteling om het historisch beladen plein zijn identiteit terug te geven.

18 Nergens thuis | Inge Manousakis ziet wat de

arbeidonzekerheid van ouders die hier komen werken voor hun kinderen betekent.

20 Hier Thessaloniki | Een archeologische vondst op een steenworp afstand van

Thessaloniki | Tasos Papadópoulos belicht het van bijzondere schilderkunst voorziene Macedonische graf in het dorp Ayos Athanásios.

24 Kapodístrias: staatsman des vaderlands |

Om te begrijpen waarom de film over zijn leven zo'n succes is in Griekenland, belicht Patrick Gouw het leven van deze staatsman.

26 Matiës | Kapodístrias de film, wanneer heiligverklaring geschiedenis vervangt

| Aristidis Chatzís verbaast zich over de geweldige populariteit van deze film | **Wetsvoorstel:**

werkloze migranten krijgen geen

uitkering | Griekenland wil humanitaire hulp

aan migranten streng aanpakken, ziet Tania

Yeorgopoulou. | **Brief uit Nederland** | Anastasis

Perrakis, die als oncoloog werkzaam is in Utrecht,

deelt zijn standpunten over het verschil in benadering

van sommige medische zaken tussen Nederland en

zijn vaderland.

28 De Grammos als herinneringsplaats |

In het onherbergzame gebied vlak bij de Albanese grens bezocht Hans Verheij de plek waar tijdens de Burgeroorlog een groot hospitaal voor de frontsoldaten was gebouwd.

35 Pikilía | Filmopnames gestart van film over Griekse

abdis die vele doden op haar geweten had. | Nieuwe directeur voor het Nederlands Instituut Athene

36 Grieks Mozaïek | Natascha Neef verzamelde

weer berichten uit de Griekse pers.

38 Het eerste Concilie van Nicea, zeventien eeuwen later |

In 325 na Christus vond in Nicea de eerste oecumenische kerkvergadering plaats. Over de herdenking daarvan in het afgelopen najaar doet Bert Groen verslag.

42 Hier Athene | Nieuw Atheens fastfood |

Hendrik Van Poele is dol op de in Athene alomtegenwoordige Griekse straathap. Een nieuwe keten heeft zijn intrede gedaan.

44 Syros en Palestina | Geïnspireerd door hun

Palestijnse vriend verdiept Lienke en Anke van Nugteren zich in de Palestijnse zaak en in de actievoerders die op hun eiland Syros tegen de komst van Israëliische toeristen protesteerden.

49 Uitslag kerstpuzzel | Veel lezers losten ook dit

keer weer met enthousiasme de jaarlijkse puzzel op.

50 Uit de Griekse keuken | Pasta met

garnalen | De voedselprijzen in Griekenland zijn verontrustend hoog. Met name vlees is enorm in prijs gestegen. Marietje Wennekendonk vergelijkt enkele prijzen met de Nederlandse en geeft een recept voor een vleesloos vastengerecht.

52 Lied | Het katje en het hondje |

Wim Oudshoorn bespreekt het allereerste Griekse lied dat ooit op grammofoonplaat werd opgenomen, met dank aan Hugo Strötbaum.

54 In memoriam Hugo Strötbaum | Begin dit jaar

overleed deze platenverzamelaar, kenner van Grieks en Turks, die vaak bijdragen leverde aan ons blad.

Marietta van Attekum herdenkt hem.

57 Boeken | Alexandra Skaraki vertelt hoe het

succes van de film *Kapodístrias* de boekverkoop in Griekenland heeft beïnvloed | **Van Alexandrië**

naar Alkmaar... via Leiden | Hoe de gedichten van Konstandinos Kavafis ooit in Nederland en bij hun

eerste vertaler G.J. Blanken terecht kwamen vertelt

Bart Soethaert. | **Signaleringen**

62 Olijfbomen, herfstkleuren en waterkracht |

In november ging Wytse Roodbergen opnieuw de toestand van de haar toevertrouwde olijfbomen in Arcadië in ogenschouw nemen. Een verslag.

67 Agenda | Wat er in Nederland, België en Griekenland

zoal te doen is aan concerten, exposities en cursussen.

4

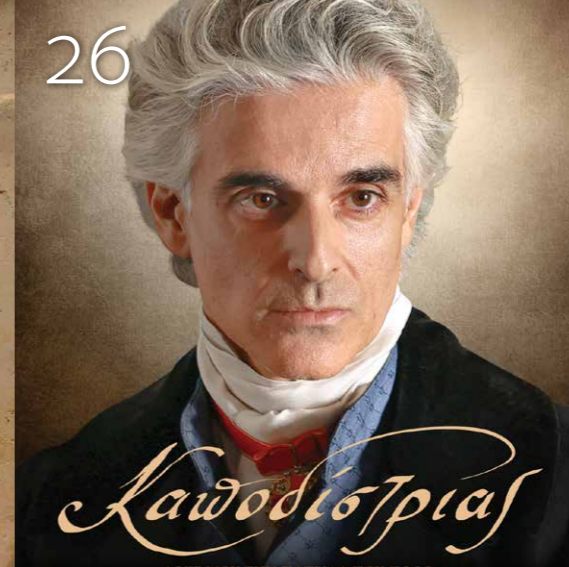

10

20

26

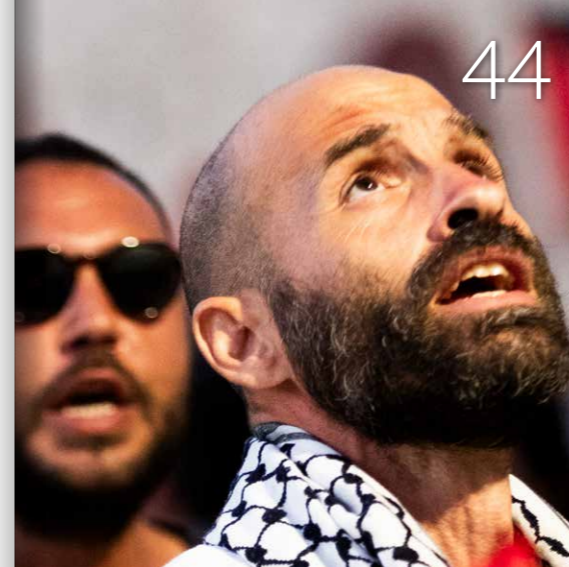
Kapodístrias

35

42

44

52

feel free
to open & smell...

De redactie

Dit jaar, beste lezers, gaan we de veertigste jaargang in van *Lychnari*. In het dubbeldikke jubileumnummer van begin 2007 sprak een van de oprichters, professor Wim Bakker, al zijn ongeloof uit over het feit dat het blad niet alleen de eerste jaargang had overleefd, maar het maar liefst twintig jaar had volgehouden. En nu naderen we dus onze 40^e verjaardag. De inspanningen van de redactie kunnen niet zonder het enthousiasme van de lezers en gelukkig krijgen we dikwijls die respons, bijvoorbeeld naar aanleiding van de traditionele kerstpuzzel.

In dit nummer vindt u weer een grote variëteit aan onderwerpen, van de viering van 17 eeuwen (!) na het concilie van Nicea tot de geschiedenis van de eerste staatsman van het moderne Griekenland, van de veelheid aan Griekse kruiden tot hoop voor een historisch beladen plein in Griekenlands tweede stad, van pro-Palestijnse acties op Syros tot de eerste Griekse plaatopname, van herinneringen aan de Burgeroorlog tot een recept voor de vastentijd. We wensen u allen veel leesplezier en een mooie 40e jaargang!

Het graf van Ayos Athanásios

Een onbekende archeologische schat op steenworp afstand van Thessaloniki

Ayos Athanásios ligt slechts vijftientig kilometer ten westen van Thessaloniki. De rust in dat kleine boerendorp op het Macedonische platteland werd voorgoed verstoord door een fantastische archeologische vondst in juni 1994. In die tijd werd een begin gemaakt met de bouw van nieuwe woonwijken aan de oostkant van het dorp, waar de laatste jaren al archeologische vondsten waren gedaan. In het gebied lag een imposante grafheuvel van achttien meter hoog en een doorsnede van honderd meter, die nog nooit was onderzocht.

TASOS PAPADOPOULOS | VERTALING WIETTY BELLY

De Archeologische Dienst van Thessaloniki kwam direct in actie en zond een onderzoeksteam onder leiding van archeologe Maria Tsimbidou-Avloniti ter plekke. In april 1994 begonnen ze proefsleuven aan te brengen om het graf in de enorme heuvel te lokaliseren. Na twee maanden kwam het geheim van de graftombe geleidelijk naar boven. Wat er uiteindelijk tevoorschijn kwam overtrof alle verwachtingen.

Het graf

Twaalf meter onder de heuveltop, ongeveer in het midden, bevond zich een relatief klein eenkamerig Macedonisch graf. Daarmee wordt een ondergrondse grafkamer bedoeld die meestal uit twee delen bestaat: een voorportaal en het eigenlijke graf. De façade lijkt op een oud-Griekse tempel en het geheel wordt afgedekt met een bolvormige koepel. Een dergelijk grafmonument bevat doorgaans de gecremeerde beenderen van de dode en wordt dan bedekt met grote hoeveelheden aarde waardoor de heuvel ontstaat. Macedonische graven verschijnen voor het eerst in de tweede helft van de vierde eeuw v.Chr. en verdwijnen begin tweede eeuw v.Chr. In Griekenland en vooral in Macedonië zijn bijna honderd dergelijke monumenten gevonden. De bekendste zijn: grafkamer II in Vergyina waar koning Filippus de Tweede, de vader van Alexander de Grote, volgens de overlevering zou liggen, en de grafkamer van Kasta in Amfipolis die in 2004 werd ontdekt, het grootste en indrukwekkendste monument in zijn soort.

De grafkamer in Ayos Athanásios bleek al leeggeroofd te zijn. Dat is niet vreemd omdat al sinds de Oudheid op de inhoud van grafmonumenten werd geaasd. Grafschenkers wisten immers dat de familieleden waardevolle kostbaarheden bij hun dierbare overledene legden, zoals gouden kransen,

2 | Fronton met griffioenen en zonnediscus

3 | Middendeel van de schildering, het feestmaal

zilveren eet- en drinkgerei, zware vaten en schalen van metaal, sieraden en dure wapenrustingen.

Wat de grafschenkers niet mee konden nemen waren de ongeëvenaarde en uiterst zeldzame schilderingen die de voorkant van het graf sieren (afb. 1). Laten we een kijkje nemen.

Bij de entree van de grafkelder overheersen de kenmerken van een Dorische tempel. Een groot driehoekig fronton bekroont het bouwwerk. Daaronder een fries met negen witte metopen, afgewisseld met tien donkerblauwe triglyfen. De brede ingang was afgesloten met drie massieve blokken steen, precies zoals de nabestaanden het hadden achtergelaten; de grafschenkers waren via de achterkant de grafkamer binnengedrongen.

De bezoeker staat oog in oog met de unieke resten van een verloren kunstvorm uit de Griekse oudheid, namelijk de schilderkunst. Hoewel we uit oude bronnen, bijvoorbeeld van Plinius de Oudere, weten dat er in het oude Griekenland veel beroemde schilders waren, zijn er maar heel weinig voorbeelden van deze kunstvorm overgebleven. Ongunstige klimatologische omstandigheden zoals luchtvochtigheid hebben veel schade aangericht. Onze kennis van deze kunst danken wij vooral aan de Macedonische graven en in het bijzonder aan dit prachtige graf.

Het wakker maken van de feestgangers

In het midden van het fronton prijkt een gouden discus, vermoedelijk de zon, geflankeerd door twee gevleugelde griffioenen (afb. 2) die met opgeheven voorpoot de stralende discus aanraken. Een interessant detail is hun staart die in een fraaie lelie eindigt waardoor hun demonische natuur wat verzacht wordt.

Onder de rand van triglyfen en metopen en boven de deur is een beschilderd fries te zien van 3 meter 75 breed en slechts

35 centimeter hoog, dat het meest imponerende deel van het monument uitmaakt. Het betreft de beroemde scène van het feestgelag waar de dode 'bewoner' van het graf wordt afgebeeld met zijn vrienden, misschien strijdmakkers van Alexander de Grote's veldtocht naar Perzië, die voor het laatst bij elkaar komen vóór de dood ze voorgoed scheidt. In het midden, op drie met dikke tapijten beklede rustbanken, zijn zes feestgangers afgebeeld, twee per bank (afb. 3). Allen hebben een krans als hoofdtooi en zijn gehuld in kostbare kleding. Voor hen staan drie houten tafels met fruit en zoetigheden; vermoedelijk is de hoofdmaaltijd zojuist beëindigd en is de beurt aan wijn en dessert, waarbij muziek niet mag ontbreken.

Aan de linkerkant van de rustbanken staat een fluitspeelster die kennelijk op verzoek van de man naast haar begint te spelen op haar dubbele fluit. Een andere vrouw zit op de tweede rustbank met een houten harp. Haar vingers beroeren de snaren van haar instrument, haar voeten gesteund op een voetenbank. De man naast haar houdt zijn rechterhand boven de harp en lijkt in gedachten verzonken en niet te letten op zijn disgenoten. Misschien is hij de overleden gastheer voor wie het graf bestemd is, ofwel is het de man links van de harpiste die een kostbare drinkkelk vasthoudt in de vorm van een sfinx of griffioen? We zullen het nooit te weten komen.

Links van de fluitspeelster nadert een naakte jonge man als een tweede Ganymedes het gezelschap met een dienblad, fles en schenkvat. De wijnschenker is de enige naakte figuur van het gezelschap. Achter hem hebben we de zeldzame gelegenheid de *kilikio* te zien: een houten voorraadkast waar alle benodigdheden van een maaltijd worden opgeborgen.

Het verhaal wordt vervolgd ter linkerkant van de wijnschenker (afb. 4). Acht mannen, waarvan drie te paard, begeven zich op weg naar het feestmaal. Het is nacht en dat is niet alleen te zien aan de donkere achtergrond maar ook aan de

4 | Linkerdeel van de schildering, de aankomst van de gasten

fakkels die sommigen van hen vasthouden. Ook zij hebben allen een krans op het hoofd. Ze komen misschien van een ander feest om hun vrienden te ontmoeten die op deze lentevond van hun wijn genieten in de buitenlucht zoals we kunnen afleiden aan de boom waartegen de *kilikio* is geplaatst.

Aan de rechterkant zien we de wacht van de gastheer bestaande uit acht manschappen. Sommigen hebben de typische Macedonische schilden; een van hen lijkt te steunen op zijn speer, moe als hij is van zijn urenlange dienst. Een ander legt zijn hand op de schouder van een kameraad. Opvallend zijn de twee personen met een eigenaardige hoofdtooi met uitstekende witte veren aan de zijkant (afb. 5). Niet minder opmerkelijk is het handgebaar van de voorste wachter naar de uiterst rechtse feestganger (afb. 6). Beiden strekken hun rechterhand naar de ander boven een fonteintje, zonder dat hun vingers elkaar raken. De ons onbekende schilder heeft met zijn palet een mooi moment van intimiteit vastgelegd, teken van vriendschap en liefde tussen twee mannen, dat doet denken aan Gods schepping van Adam, vereeuwigd door Michelangelo in de Sixtijnse Kapel van het Vaticaan.

Twee Macedonische *hoplieten* aan beide zijden van de deuropening vormen het sluitstuk van de schildering. Hier zien we niets van de vreugde en opgewekte stemming van het feestgelag. De twee mannelijke figuren lijken overstelpt door ingehouden verdriet. Ze zijn iets kleiner dan gebruikelijk, ongeveer 1 meter 50. De man aan de linkerkant (afb. 7) wordt en face afgebeeld, de ander

5 | De personen met witte veren op hun hoofdtooi

staat met zijn rug naar de kijker, het hoofd afgewend en met zijn linkerbeen gebogen. Beiden houden de beroemde *sarissa* vast, de lange speer waarmee de Macedonische falanx zoveel overwinningen behaalde. Ze dragen laarzen en lange mantels en op hun hoofd de *kavsia*, de baretachtige hoed die kenmerkend was voor het Macedonische leger. Het gevoel van verdriet om het verlies van de overledene is het duidelijkst zichtbaar bij de man aan de rechterkant: zijn voorhoofd is gefronst en hij lijkt met zijn halfgesloten oog een traan te bedwingen (afb. 8). Ook het perspectief wekt onze bewondering: de schilder is erin geslaagd om aan beide mannen diepte zowel als lengte en breedte te geven.

Boven de twee *hoplieten* hangen hun schilden aan de muur en zelfs de spijkers waaraan ze hangen zijn in perspectief, namelijk diagonaal weergegeven. Op het linker schild staat

7 | Hopliet links van het graf met het schild van Medusa

een afbeelding van het hoofd van de Gorgo (afb. 7) dat wil zeggen Medusa. In het Hellenistische tijdperk heeft de Gorgo haar afschrikwekkende kracht grotendeels verloren en is ze niet meer de duivelse kracht die eenieder die haar aankeek in steen veranderde. Toch doen haar knalrode haar en de grijsblauwe slangen die haar jeugdige gezicht omringen nog denken aan haar demonische natuur, hoewel haar melancholieke blik naar

6 | De uitgestrekte vingers, gebaar van vriendschap en eerbied

8 | Hopliet rechts van het graf met droeve gelaatsuitdrukking

de naderende dood schijnt te staren.

Op het schild aan de rechterkant wordt op een rode achtergrond het geduchte wapen getoond van de vader van goden en mensen, de bliksem van Zeus (afb. 9). Een blauwe handgreep houdt een bundel van vijf bliksem-schichten bijeen. De twee witte vleugels suggereren de snelheid waarmee Zeus de Bliksemwerper zijn gevreesde wapen kan afschieten. De afbeeldingen op beide schilden hebben tot doel de vijand af te schrikken. Men kan nu nog het gaatje zien van het paslood waarmee de laatste cirkel werd aangebracht.

Het gunstige lot van het monument

Onze onbekende krijger stierf ergens tussen 320-300 v.Chr. Waarschijnlijk heeft hij tijdens de veldtochten van Alexander de Grote

9 | Schild met de bliksem van Zeus

gemarcheerd, gevochten, overleefd en zich verrijkt in Europa, Azië en misschien wel Afrika. Zijn familieleden hebben zijn stoffelijk overschot gecremeerd en zijn beenderen in het graf gelegd. De ceremonie ging gepaard met rituelen en lijkoffers. De grafkamer werd prachtig gedecoreerd en verzegeld, waarna grote hoeveelheden aarde over het graf werden geworpen. Niemand werd geacht de eeuwige slaap van de gestorvene te verstoren. Niemand zou ooit nog het laatste feestgelag aanschouwen, de griffioenen, de treurende krijgers op de façade van het monument.

Toen de werklieden uit de Oudheid het graf met aarde bedekten, hebben ze voor de ingang van het graf gekozen voor heel fijne, bijna poederachtige aarde. Voelden ze toen al dat de muurschilderingen behouden

moesten blijven, hoewel niemand ze ooit nog zou zien?

Gelukkig is het graf door een bijzonder ervaren archeologe opgegraven, Maria Tsimbidou-Avloniti, die voorbeeldig te werk is gegaan en alles zorgvuldig zoveel mogelijk in oude staat heeft weten te behouden. Het ministerie van Cultuur heeft deze historische vondst met een officiële ceremonie opengesteld.

Ter bescherming van het monument heeft men een transparant omhulsel over de grafkamer geplaatst zodat deze zichtbaar is voor het publiek. Tot nu toe is het bezoek aan dit monument gratis en hoewel het dicht bij Thessaloniki is gelegen wordt dit unieke kunstwerk maar mondjesmaat bezocht. Als u in de buurt bent, loont het de moeite het te bekijken, u zult niet teleurgesteld zijn!